

Žalieji pirkimai - jau Lietuvoje

Nuo 2008 metų Lietuvos viešosios institucijos turės vykdyti žaliuosius viešuosius pirkimus. Pavyzdžiui, perkant popierių prioritetas bus teikiamas perdirbtam, nebalintam arba be chloro balintam popieriui, pagamintam iš sertifikuotos miško medienos. Įsigyjant kompiuterį bus daugiau dėmesio kreipiama į tai, kiek jis suvartoja elektros energijos, kiek dirbdamas skleidžia triukšmo, ir pan. Taigi žalieji pirkimai - tai pirkimai, kai renkantis prekes ar paslaugas atsižvelgiama ne tik į kainą, bet ir į poveikį aplinkai jas gaminant, naudojant bei utilizuojant. Žalieji pirkimai mažina kenksmingą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai.

Naujoji ES politika skatina viešus žaliuosius pirkimus ir įpareigoja valstybės institucijas pirkti tas prekes bei paslaugas, kurios mažiau kenkia aplinkai. Tokiais būdais skatinamas tausojantis (angl. „sustainable“) vartojimas mažina gamtinių išteklių vartojimo tempą ir neigiamą poveikį aplinkai. Viešosios institucijos yra pagrindinės vartotojos ES. 2005 metais jos suvartojo apie 1500 mlrd. eurų, t. y. 16 proc., ES bendrojo vidaus produkto. Naudojamosi savo perkamąja galia tos institucijos gali daug prisidėti prie aplinkos problemų mažinimo.

Lietuvoje ši ES iniciatyva 2007-aisiais perkelta į nacionalinę teisę

Lietuvos Vyriausybės 2007 metų rugpjūčio 18 dienos nutarime „Dėl Nacionalinės žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programos patvirtinimo“ numatyta, kad viešosios institucijos turės pamažu didinti tokių pirkimų apimtį ir jau 2011-aisiais įvykdyti ne mažiau kaip 25 proc. žaliųjų viešų pirkimų. Dabar šalyje jų atliekama apie 3-5 procentus. Nemažą dalį žaliųjų pirkimų sudaro Krašto apsaugos ministerijos vieši pirkimai. Įsigydama tekstilės gaminius, valymo priemones ir kt. ji vadovaujasi NATO reikalavimais kuo mažiau kenkti aplinkai.

Austrija, Danija, Švedija, Didžioji Britanija per metus apie 50 proc. visų prekių ir paslaugų įsigyja vadovaudamasi žaliaisiais pirkimais. Šioje srityje tos šalys yra padariusios didelę pažan-

gą. Tačiau jose tokie pirkimai vykdomi jau daugiau kaip dvidešimt metų. Visuotinai priimtinos gairės, į kokius kriterijus perkant skirtingus produktus reikėtų atsižvelgti, suformavo žaliųjų pirkimų tradiciją ir kultūrą.

Lietuvos institucijos šioje srityje žengia dar tik pirmuosius žingsnius, todėl pagrįstai nerimauja dėl kelių dalykų. Viešosioms institucijoms nelabai aišku, kada pirkimas laikomas žaliuoju. Verslininkai nuogąstauja, kad kol Lietuvoje nėra nustatyti konkretūs „žalieji“ kriterijai, įrašyti į viešųjų pirkimų technines specifikacijas, nelabai aišku, kokia kryptimi planuoti verslo plėtrą, be to, ar nebus, dangstantis „žaliąja politika“, maskuojama korupcinė arba protekcionistinė veikla.

Šiuo metu galima teigti, jog žaliuoju pirkimu bus laikomas toks pirkimas, kuris atitiks bent vieną aplinkosaugos kriterijų. Greitai aplinkos ministro įsakymu ketinama patvirtinti dalinį kriterijų sąrašą. Išsamesnius atsakymus į dominančius klausimus bus galima rasti internetinėje svetainėje apie žaliuosius pirkimus. Už jos sukūrimą pagal minėtą nutarimą atsakingos Aplinkos ministerija ir Viešųjų pirkimų tarnyba. Svetainėje bus skelbiami rinkos tyrimo rezultatai, kiek „žalių“ produktų Lietuvoje yra (tai palengvins pasirinkimą), teikiami patarimai, į kokius „žalesnius“ kriterijus atsižvelgti, ir t. t.

Kaip šiuo metu sužinoti, kokius „žalesnių“ produktų galima įsigyti Lietuvoje? Paprasčiausias

būdas - ieškoti produktų, pažymėtų ekologiniu ženklu. Ekologinis ženklas - tai būdas išskirti produktus, kurie mažiau žalingi aplinkai ir žmonių sveikatai nei kiti tos pačios grupės produktai. Sertifikuoti ekologiniai ženklai yra ES „Gėlės“, Vokietijos „Mėlynasis angelas“, Šiaurės šalių „Gulbės“ ir kt. Tai savanoriškai pasirenkamas prekių ir paslaugų teikimo būdas, atitinkantis oficialiai nustatytus aplinkosaugos kriterijus. Pavyzdžiui, indų plovikliai, pažymėti „Gėlės“ ženklu, turi mažiau chemikalų, juos gaminant naudojama itin mažai gyviesiems vandens organizmams kenksmingų medžiagų, lieka nedaug pakuočių atliekų ir pan. Daugiau informacijos apie produktus, pažymėtus ES „Gėle“, galima rasti internetiniu adresu <http://www.eco-label.com/lithuanian>. Yra ir kitų ekologinių ženklų, kuriais pabrėžiama tik viena aplinkai palankesnė produkto savybė. Pavyzdžiui, ženklą „Energy star“ galima išvysti ant kompiuterių, taupančių elektros energiją. Tai ES energijos efektyvumo ženklas, kuriuo žymima buitinė technika.

Svarbu paminėti, kad viešųjų pirkimų techninėse specifikacijose negalima kaip kriterijaus įrašyti kokio nors sertifikuoto ekologinio ženklo, nors tai labai palengvintų perkamų prekių ar paslaugų atranką. Dabar į specifikacijas leidžiama įrašyti tik ekologinių ženklų kriterijus, t. y. produkto savybes, už kurias suteikiamas tam tikras ekologinis ženklas. Tuos kriterijus galima rasti juos teikiančių institucijų internetiniuose

puslapiuose. Beje, pasirenkant šiuos visuotiniai pripažįstamus kriterijus pirkimams vykdyti būtų išvengiama ir spekuliacijų dėl nesąžiningų pirkimo sąlygų kūrimo. Taip pat pažymėtina, kad kokybės vadybos sistemą (ISO 14001, EMAS) galima įrašyti į techninius dokumentus kaip „žaliąjį“ reikalavimą.

Lietuvoje suteikti ES „Gėlės“ ženklą įgaliota Aplinkos apsaugos agentūra prie Aplinkos ministerijos. Kol kas jį turi tik viena įmonė - UAB „Utenos trikotažas“, tačiau mūsų šalyje tai nėra plačiai žinoma. Įmonės atstovų nuomone, ekologinis ženklinimas Lietuvoje dar mažai lemia vartotojų pasirinkimą, todėl ši produkcija daugiausia parduodama kitose ES šalyse. Tai galima paaiškinti tuo, kad aplinkai palankesnis produktas daugiau kainuoja. Tačiau jo eksploatavimo ir šalinimo išlaidos neretai mažesnės. Todėl „žalia“ prekė, atsižvelgiant į visas produkto būvio ciklo išlaidas, gali būti net pigesnė.

Šį rudenį VšĮ „Europos namai“ drauge su VšĮ „Baltijos aplinkos forumas“ išleido du informacinius leidinius - „Žaliųjų pirkimų gairės“ ir „Atliekų tvarkymo gairės“. Leidiniai skirti valstybės institucijų viešųjų pirkimų bei verslo įmonių biurų administratoriams. Gairėse apibūdinti aplinkosauginiai, teisiniai ir finansiniai žaliųjų pirkimų aspektai, kitų šalių ir Lietuvos pavyzdžiai, pateikiami aplinkosaugos kriterijai, į kuriuos organizacija gali atsižvelgti vykdydama pirkimus.

Šios priemonės įgyvendinamos pagal Europos Sąjungos struktūrinių fondų remiamą projektą „Žaliųjų pirkimų, atliekų vengimo ir rūšiavimo suvokimas bei skatinimas viešajame ir verslo sektoriuje“.

Daugiau informacijos - www.eurohouse.lt/zaliejiipirkimai.

